

## KATEGORIJŲ KONTROLĖ, VALDŽIA IR SOCIALINĖS TECHNOLOGIJOS TURININGŲJŲ POŽYMIŲ YPATUMAI TEISĖTUMO UŽTIKRINIMO APLINKOJE

Ieva Deviatnikovaitė \*  
Remigijus Kalašnykas \*\*

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedra  
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius  
Telefonas 271 45 45  
Elektroninis paštas atk@mruni.lt*

Pateikta 2007 m. balandžio 5 d., parengta spausdinti 2007 m. birželio 14 d.

“(…) idėjos ir institucijos yra neatskiriama susipynusios“ [1, p. 127].

**Santrauka.** Visuomenėje nuolat vyksta socialiniai pokyčiai, skatinantys administracinės teisės kaitą, jos objektyvacijos procesus. Šio straipsnio autoriai stengėsi atkreipti dėmesį į šių procesų reikšmę žmogaus teisių ir teisėtų interesų apsaugai. O jų apsauga yra viena iš pagrindinių Konstitucijos nubrėžtų valdžios įstaigų misijų. Straipsnyje analizuojama sąvokų *kontrolė, valdžia, socialinės technologijos* sąsaja bei reikšmė valdžios įstaigoms įgyvendinant politiką kaip savo veiksmų priemonių visumą. Prietais prie išvados, jog kontrolė socialinių technologijų erdvėje turi išlikti kaip vykdomosios valdžios subjektų atsvaros bei partnerystės funkcija, skirta žmonių teisėtiems interesams įgyvendinti, o socialinės technologijos – tai mokslo produktai, teoriniai empiriniai tyrimai, koncepcijos, socialinių procesų modeliai, teisės aktai, socialinės programos, socialinio veikimo planai, turintys vartojamąją vertę bei galintys būti ne kartą panaudoti kaip socialinio valdymo instrumentai, darant poveikį socialinei tikrovei.

**Pagrindinės sąvokos:** kontrolė, valdžia, socialinės technologijos.

### IŽANGA

**Probleminė situacija.** Lietuvos, kaip ir kiekvienos valstybės, ilgalaikis, strateginis konstitucinis tautos valstybingumo tikslas bei idealas – tapti teisine demokratine valstybe. Tai susiję su svarbiais socialiniais pokyčiais. Socialiniai pokyčiai veikia šalies teisinę sistemą ir aktyvina naują vertybinę ir norminę administracinės teisės kaitą, valdo jos objektyvacijos procesus. Taip kokybiškai transformuojantis socialiniams santykiams, kyla būtinybė ieškoti naujų administracinės teisės reguliacinės aplinkos modelių. Jų paieška, pasitelkus teises ir neteises formas (technologijas), padėtų nuosekliai

siekti pagrindinio tikslo – užtikrinti žmogaus teises ir teisėtų interesų apsaugą.

**Diskurso objektas.** Kategorijų *kontrolė, valdžia* bei *socialinės technologijos* sąsaja užtikrinant teisėtumą.

**Tikslas.** Įvertinti kategorijų *kontrolė* ir *socialinės technologijos* turinio požymių esmę teisiniuose santykiuose. Nustatyti, ar socialinės technologijos gali paveikti **valdžios** įstaigų veiklą, apsaugant žmogaus teises ir teisėtus interesus.

**Uždaviniai:** **1)** atskleisti sąvokų *kontrolė, valdžia, socialinės technologijos* turinio esmę; **2)** atskleisti sąsajos tarp socialinių technologijų ir socialinės kontrolės teisėtumo užtikrinimo aplinkos ypatumus.

**Hipotezė** – valdžios įstaigų tarnavimas žmonėms – tai šių institucijų misija, politika, kurią galima suvokti kaip veiklos priemonių visumą. Ilgainiui, vykstant socialiniams pokyčiams, tobulinant valdymo poreikius, jai reikia suteikti socialinių technologijų formą. Tam tikra

\* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros lektorė.

\*\* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros lektorius.

prasmė teisės taikymo formos tampa socialine teisine technologija, gerinančia kontrolės funkcijų teisėtumo užtikrinimą.

**Taikomi metodai.** *Dokumentų analizės* metodas taikytas tiriant įstatymų nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimus, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimus, mokslines publikacijas; *metaanalizės metodas taikytas* nagrinėjant skiriamuosius kontrolės, valdžios bei socialinių technologijų sąvokų bruožus socialinių pokyčių ir administracinės teisės objektyvacijos požyriū, nurodant socialinių technologijų pamatinius elementus.

## 1. KONTROLĖ, VALDŽIA, SOCIALINĖS TECHNOLOGIJOS

**Kontrolė.** Dabartinės *lietuvių kalbos žodyne kontrolė* yra aiškinama kaip ko nors tikrinimas [2, p. 325], o *priežiūra* aiškinama kaip saugojimas, stebėjimas, kontrolė [2, p. 603]. Kitaip tariant, tarp sąvokų *kontrolė* ir *priežiūra* dedamas lygybės ženklas. Reikia sutikti su mokslininkų nuomone, jog abi šias sąvokas susiejus, galima teigti, kad visuma atitinkamo poveikio priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti vykdomosios valdžios veiksmų teisėtumą, vadinama administracijos veiksmų kontrole. Tačiau reikia nepamiršti, jog administracinėje teisėje, užtikrinant teisėtumą, nepakanka kalbėti tik apie sąvokos *kontrolė* turinuosius požymius. Teisėtumo užtikrinimo aspektu yra svarbios tiek sąvoka *kontrolė*, tiek ir sąvoka *priežiūra*. Tarp šių dviejų sąvokų yra tam tikrų skiriamųjų požymių, ir jos turėtų būti vartojamos skirtingomis prasmėmis. Viešojo administravimo, kaip vieno iš fundamentaliausių administracinės teisės institutų, erdvėje egzistuoja tam tikros funkcijos. Viena iš jų yra kontrolės bei priežiūros funkcija. Šios funkcijos rūšių bei rūšiavimo kriterijų yra labai daug – išankstinė, nuolatinė, paskesnė, teisėtumo, tikslingumo kontrolė, taip pat yra vidinė, išorinė kontrolė, net ir socialinė kontrolė, kurią galima suskirstyti į dvi grupes – valstybinę ir visuomeninę. Vidinė kontrolė paprastai įgyvendinama administracinės kontrolės forma, o išorinė tokiomis formomis kaip politinė kontrolė, ombudsmeno institutas, juridikcinė kontrolė. Pagal kitą skirstymą valstybinę kontrolę, remiantis valdžių padalijimo principu, įgyvendina įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios institucijos, o visuomeninę kontrolę bei priežiūrą gali vykdyti įvairios nevyriausybines organizacijos, profesinės sąjungos, politinės partijos, taip pat atskiri asmenys, pateikdami skundus dėl vykdomosios valdžios institucijos ar pareigūno veiksmais pažeistų subjektinių teisių ir teisėtų interesų.

Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios veiksmų teisėtumo priežiūrą vykdo daug įvairių subjektų. Parlamentinę vykdomosios valdžios institucijų priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos Seimas, kaip kolegiali institucija, Seimo nariai, Seimo komitetai, komisijos, specialiai įsteigtos kontrolės įstaigos.

Administracijos veiksmus kontroliuoja bei prižiūri Lietuvos Respublikos vykdomoji valdžia, kuriai atstovauja Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, kaip kole-

gialus subjektas, ir jos įstaigos bei apskrities valdymo institucijos, kai tai susiję su vietos savivaldos atliekamais tam tikrais viešojo administravimo veiksmais, pvz., viešųjų paslaugų teikimu. Vykdomosios valdžios atliekama administracijos veiksmų teisėtumo kontrolė yra įvairi. Kontroliuojamos ne tik pavaldžios, bet ir nesusijusios pavaldumo santykiais institucijos. Pavyzdžiui, Valstybinė lošimų priežiūros komisija dėl Loterijų įstatymo pažeidimų gali išpėti bendroves, organizuojančias loterijas, ir gali jas įpareigoti pažeidimus pašalinti iki tam tikros dienos, o nepašalinus – atimti licenciją. Štai ir Valstybinė darbo inspekcija, statybose žuvus darbuotojui, atimdama leidimus, gali sustabdyti įmonės veiklą ir įmonės vadovams skirti baudą. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos teritorinės įstaigos dėl higienos reikalavimų nesilaikymo ar kitų priežasčių taip pat gali skirti baudas viešojo maitinimo įstaigoms ar prekybos centrams. Be to, gali būti tikrinama visa kontroliuojamo objekto veikla arba tik tam tikra jos sritis, konkreti funkcija. Pavyzdžiui, Valstybės kontrolė, kaip numatyta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo [3] 2 straipsnio 9 dalyje, yra institucija, atliekanti valstybinį auditą, o to paties straipsnio 12 dalyje nurodyta, jog valstybinis auditas – tai finansinis ir veiklos auditas, atliekamas Valstybės kontrolės audituojamuose subjektuose pagal valstybinio audito reikalavimus. Netgi privačios bendrovės gali patekti į Valstybės kontrolės akiratį, jei valstybė jose turi daugiau nei pusę akcinio kapitalo. O jeigu tai yra visiškai privati įstaiga, tai ji valstybės kontrolės objektu tampa tuomet, kai yra gavusi valstybės lėšų, pavyzdžiui, ES paramą, paskolą valstybės vardu ar su valstybės garantija. Valstybės (valstybės biudžeto asignavimų valdytojas), savivaldybės (savivaldybės biudžeto asignavimų valdytojas) įstaiga ar nevyriausybė organizacija gali vykdyti programą, kurią administruoja privati bendrovė, tuomet Valstybės kontrolė taip pat turi teisę ją audituoti.

Administracinių bylų teisenos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje [4] numatyta, kad kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Tai reiškia, jog teisminės vykdomosios valdžios veiksmų teisėtumo kontrolės pagrindas yra administracinis ginčas. Tai yra numatyta ir Administracinių bylų teisenos įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje [4]. Čia pasakyta, jog administracinis teismas sprendžia ginčus dėl teisės viešojo ar vidaus administravimo srityje. Taigi teismas, įgyvendindamas teisingumą, taip pat kontroliuoja vykdomosios valdžios veiklos teisėtumą. O tai reiškia, kad teisminė valdžia, vykdydama teisingumą, gali paveikti vykdomosios valdžios veiksmus, tikrindama viešojo administravimo subjektų, juose dirbančių valstybės tarnautojų išleistų administracinių aktų teisėtumą. Remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, teisėtumo tikrinamos šiuo atveju reiškia tai, kad, „vertinant viešojo administravimo subjekto priimto norminio administracinio akto atitiktį įstatymų viršenybės principui, turi būti nustatyta, ar priimdamas šį norminį administracinį aktą tai atlikęs asmuo neviršijo savo kompetencijos, taip pat

tai ar aukštesnės galios teisės aktams neprieštarauja konkrečios šio norminio administracinio akto nuostatos“ [5, p. 24]. Be to, nereikia pamiršti, jog administracinio akto teisėtumo tikrinimas neapima viešojo administravimo subjekto veiklos vertinimo plačiąja prasme [5, p. 23]. Teisės aktų teisėtumo patikrinimo galimybė teisme yra vienas iš ilgalaikio, strateginio konstitucinio tautos valstybingumo tikslo aspektų – tapti teisine demokratine valstybe. Netgi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas viename iš savo sprendimų konstatavo, jog pagal Konstituciją negalimos tokios teisinės situacijos, kad nebūtų įmanoma teisme patikrinti, ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja atitinkami teisės aktai [6].

**Valdžia.** Savaiame suprantama, kad tikslo siekti – kurti demokratinę valstybę – neįmanoma be valdžios įstaigų, jų misijos – tenkinti viešąjį interesą. Valdžia (lot. *potesta*) – socialinis reiškinys, būdingas kiekvienai žmonių bendrijai, kurioje vieni asmenys vadovauja kitiems, o šie paklūsta pirmųjų nurodymams. Valdžia būdinga kiekvienai žmonių bendruomenei (šeimai, giminei, privačiai įstaigai, visuomeniniam susivienijimui, politinei partijai, valstybei).

Antikos mąstytojas L. A. Seneka teigė: „kol žmonės gyveno prigimtinėje būklėje, neturėjo nei godumo jausmo, nei privatinės nuosavybės, todėl jiems nereikėjo nei valdymo, nei įstatymų, tačiau, kai žmonės pradėjo siekti asmeninės naudos, jie tapo savanaudžiais, o valdovai – tironais. Žmonių ydoms sutramdyti tapo būtina prievarta ir įstatymai“ [7, p. 17]. Viduramžių krikščioniškosios koncepcijos atstovas T. Akvinietis samprotavo: „bendrojo gėrio labai būtina, kad tokia sistema turėtų valdančiąją dalį, kaip kad siela valdo kūną“ [7, p. 19]. Naujųjų laikų politinės filosofijos atstovas T. Hobsas pagrindiniu valdžios atsiradimą lėmusiu veiksniu nurodė saugumo troškimą: „Gamtoje nebuvo nei nuosavybės, nei teisybės, o tik kova, kurioje viską nulėmė jėga ir klasta, todėl niekas nesijautė saugus. Žmonės valstybę kūrė vedini savisaugos instinkto: žmogui įgimta ne tik išsaugoti savo laisvę, bet ir valdyti kitus, todėl nesant valstybės vyko visų karas prieš visus. Kad to išvengtų, vieni išpareigojo valdyti, kiti – klausyti“ [8, p. 79]. R. Darendorfis samprotavo, jog žmonių susiskirstymas pagal turtą ar išsilavinimą nėra labai svarbus, o socialinė nelygybė yra natūrali. Esminis žmonių skirtumas slypi kitur – vieni turi valdžią, kiti ne [9, p. 52]. Panaši mintis išsakyta Lietuvos metraštyje apie 1529 m. Iš metraščio konteksto galima daryti išvadą, kad iš prigimties vieniems skirta būti valdovais, kitiems – valdiniais [8, p. 30]. Aristotelis valdžios-pavaldumo santykį apibūdino per abipusę naudą, kurią tas santykis suteikia abiem šalims: „pajėgiantis protu numatyti yra iš prigimties valdantysis ir viršesnis, o pajėgiantis kūno galiomis tai įvykdyti yra valdomasis ir iš prigimties vergiškas, dėl to tas pat yra naudinga ir šeiminkui, ir vergui“ [10, p. 64]. Valdžia atsiranda visur, kur gyvena žmonės. Pasak H. Arrendt'o, valdžia reiškia žmonių gebėjimą ne apskritai veikti, bet veikti kartu [11, p. 61]. *Teisės ir politikos enciklopedijoje* rašoma, jog: „valdžia (*authority*) yra individas arba grupė individų, kurių sprendimus palaiko dauguma tam tikros grupės narių“ [12, p. 14].

Valdžia yra fundamentali socialinių mokslų kategorija ir centrinė politikos ašis. Valdžia ir politika yra neatskiriama tarp savęs susijusios. Šie reiškiniai yra vienas kito priežastis. Galima sakyti, kad politika yra valdžios institucijų veikla. Valdžios atsiradimas ir išlikimas yra politika, o valdžia yra politikos vykdymo priemonė [12, p. 14]. Taigi galima teigti, kad politika ir yra valdžios institucijų veiklos priemonių visuma, kuriai, vykstant socialiniams pokyčiams, ilgainiui reikia suteikti socialinių technologijų formą.

**Technologija** (gr. *techne* – menas, *amatas* + *logos* – mokslas) – produkavimo procesų ir įrenginių, reikalingų tam tikrai produkcijai gaminti, visuma, apimanti pagrindinius (žaliavos apdirbimą ir perdirbimą) ir pagalbinus (gabenimą, laikymą, kontrolę, dokumentų su tvarkymą) gamybos procesus [13, p. 371]. Technologija – organizacinių priemonių sistema, leidžianti ir galinti pakeisti objekto kokybę.

Prof. A. Urmonas teigia [14], kad **technologija socialinėje erdvėje** – tai socialinės problemos produkavimo procesų paieškos ir sprendimo, socialinės idėjos įgyvendinimo teorinis metodas, o pagal numatomas socialinės problemos tikslo siekimo priemones tai yra metodų siekimo būdų visuma, teorija, įgyvendinama praktikoje. Remiantis mokslininko mintimis, galima apibrėžti socialinių technologijų sampratą. **Socialinės technologijos** – tai mokslo produktai, teoriniai empiriniai tyrimai, koncepcijos, socialinių procesų modeliai, teisės aktai, socialinės programos, socialinio veikimo planai, turintys vartojamąją vertę bei ne kartą galintys būti panaudoti kaip socialinio valdymo instrumentai, darant poveikį socialinei tikrovei. Veikla, kuria pakeičiamas objektas, dažnai suprantama kaip socialinės technologijos. Socialinių technologijų objektas – skirtingų lygių socialiniai procesai, vykstantys socialinėje erdvėje.

Socialinė technologija skiriasi nuo kontrolės ir priežiūros technologijos. Todėl kartais teisinėje praktikoje neįmanoma rasti įstatymų normų atitikmenų. Čia išvelgiamas klaidinantis ir abstraktus terminas „kontrolė“, kuris praktiškai gali pasireikšti ir kaip administracinė kontrolė, ir kaip administracinė priežiūra. Štai sumaištį sukėlė socialinių technologijų nenaudojimas, išlaptinant ir išlaptinant valstybinių paslapčių dokumentus vadinamojoje VSD byloje. Politikai laikosi nuomonės, kad Seimas yra aukštesnė institucija. Toks požiūris reiškia, jog sąvoka „parlamentinė priežiūra“ apskritai nesuvokiama Lietuvos politiniame pasaulyje. Pasirodo, priimtinausia tik administracinė kontrolė, kuri savaiame prieštarauja parlamentinės priežiūros prigimčiai. Todėl socialinės technologijos turi būti aiškios, konkrečios. O šiuo metu nėra atitinkamų socialinių, netgi procedūrinių technologijų. Remiamasi vien materialinėmis normomis.

Analizuodami minėtas kategorijų sampratas, matome jų neišvengiamą santykį socialinėje aplinkoje. Asmens ir valdžios įstaigų santykis yra labai svarbus, ir nuo jo priklauso, kokie apskritai yra žmogaus teisių ir laisvių suvokimo bei apsaugos, taip pat socialiniai technologiniai standartai. Socialinė aplinka laikytina ir teisinės tvarkos problema. Socialinis bendravimas, kai

yra įgyvendinami tam tikrų socialinių grupių interesai, negali plėstis be teisės normų, formuojančių ir tvarkančių bendravimo dalyvių elgesį. Tam tikra prasme taikoma teisė tampa socialine technologija, darančia įtaką veiksmingiau įgyvendinant kontrolės funkcijas, užtikrinant teisėtumą. Socialinė aplinka – tai teisinės tvarkos problema, nes jos branduolys – teisės normos ir teisės principai – formuoja ir tvarko bendravimo dalyvių elgesį. Čia netgi galima atskleisti tam tikrą trijų kategorijų, išplaukiančių iš įvairių mokslo sričių (teisės, sociologijos ekonomikos, kibernetikos), darnią samplaiką, ciklą teisė ir teisės principai – kontrolė – technologija.

Taip pat galima teigti, jog šiam ciklui funkcionuojant, galima išvengti tam tikrą dviejų esančių susidūrimą – žmogaus teisių ir teisėtų interesų esaties, kurią apsaugo valstybės ar jos institucijų esatis. Pagal tai, kaip valstybė elgiasi, kokius teisės norminius aktus priima veikloje, susijusioje su viešuoju administravimu, kokia jos pozicija teisiniame santykiyje, matyti, kaip valstybė rūpinasi savo piliečių gerove, kaip gina savo piliečių teises ir garantuoja piliečiams laisves.

## 2. TEISĖTUMO UŽTIKRINIMO BŪDŲ IR SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ SANTYKIS ADMINISTRACINĖS TEISĖS REGULIACINĖJE ERDVĖJE

Atskiri įgyvendinami teisėtumo užtikrinimo būdai gali būti aiškinami kaip tam tikros socialinės technologijos. Pavyzdžiui, kontrolė, priežiūra, teismo kontrolinė veikla, piliečių prašymų, pasiūlymų, pareiškimų ir skundų (administracinių procedūrų) nagrinėjimas taip pat laikytina socialinėmis technologijomis. Jos gali keistis – tiek blogėti, tiek gerėti.

Žmogus, siekdamas įtvirtinti savo socializaciją ir apsaugoti jos procesus, t. y. ginti savo teises bei teisėtus interesus, tenkina objektyvųjį poreikį, remdamasis valstybinės valdžios organizacinėmis formomis – *teisėtumo užtikrinimo būdais*:

- 1) kontrolė;
- 2) priežiūra;
- 3) teismo kontrolinė veikla;
- 4) nagrinėjant piliečių prašymus, pasiūlymus, pareiškimus ir skundus (administracinė procedūra).

Administracinės teisės doktrinoje dažniausiai įvardijamos administracijos veiksmų ar priimtų aktų teisėtumo kontrolės formos yra tokios:

- 1) fizinių asmenų skundų dėl pareigūnų ir viešojo valdymo institucijų priimtų sprendimų ir veiksmų, pažeidusių jų teises ir laisves, nagrinėjimas;
- 2) juridinių asmenų skundų nagrinėjimas;
- 3) skundų dėl valstybinio valdymo institucijų priimtų teisės aktų pripažinimo neteisėtais nagrinėjimas;
- 4) viešojo valdymo institucijų teisės aktų, turinčių reikšmės sprendžiant bylą, nagrinėjant baudžiamąsias, civilines, administracines bylas, teisėtumo tikrinimas;

- 5) skundų dėl nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje nagrinėjimas;
- 6) tyrimo kokybės patikrinimas, nagrinėjant baudžiamąsias bylas;
- 7) viešojo valdymo institucijų, organizacijų ir pareigūnų veiklos teisėtumo patikrinimas, nagrinėjant civilines, baudžiamąsias ir administracines bylas [15, p. 279].

Veikla, kuria pasiekiamas tikslas ir, atsižvelgiant į jį, pakeičiamas objektas, dažnai suprantama kaip socialinės technologijos. Todėl įmanoma teigti, jog kontrolės funkcijų veiksmingumas įmanomas tik pasitelkus socialines technologijas. Socialinės technologijos svarbios jau susiformavusioms administracinėms teisinėms idėjoms, nes šių idėjų išorinė išraiška ir yra administracinės teisės normų rengimas ir leidyba, administracinių teisiinių santykių praktika, politika, tačiau objektyvesnė, su aiškiai nustatytais strategijomis, tikslais, misija bei vizija, procedūrinėmis technologijomis.

Valdžios institucijų bei įstaigų pagrindinė užduotis yra tarnauti žmonėms, juos gerbti ir elgtis teisingai, nepaisant to, kad kartais valdžia turi imtis priemonių, galinčių turėti tam tikriems asmenims neigiamų pasekmių. Tačiau, tiriant administracinių teismų praktiką, aiškėja, jog neretai viešojo administravimo institucijos, priimdamos sprendimus dėl sau nepavaldžių asmenų ir taikydamos viešojo administravimo metodus (pvz., dėl ekonominių sankcijų, investavimo taisyklių nesilaikymo, konkurentų susitarimų, ribojančių konkurenciją, lyginamosios reklamos), skiria baudas, neatitinkančias padaryto pažeidimo, arba netgi pažeidžia *non bis in idem* principą, arba sutapatina juridinį asmenį su fiziniu (ir vienas, ir kitam paskiria nuobaudas už tą pačią veiką) [16, p. 139–152]. Taigi socialinių technologijų nuodugnesnis tyrimas bei jų įvaldymas galėtų apsaugoti viešojo administravimo institucijas nuo neteisėtų veiksmų.

Štai ir Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje [17] užsiminta apie priemonių įgyvendinimą dėl asmens saugumo ir teisės sistemos, teisės kūrimo užtikrinant žmogaus teises, žmogaus teisių ir interesų gynimo, teisinės apsaugos, valstybės valdymo ir informacinės visuomenės plėtros. Paminėta ir tai, kad, laikantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių prioritetų ir atsižvelgiant į priimtus tarptautinius įsipareigojimus, turi būti kuriama nacionalinė *teisės sistema*, užtikrinanti žmogaus teises ir laisves. O tai įmanoma tik suteikus galimybę Lietuvos gyventojams įgyti reikalingų žinių bei taikyti jas kasdienėje veikloje. Šioje strategijoje aiškiai kalbama apie socialines technologijas, tačiau jos visiškai sutapatinamos su šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. O juk socialinių technologijų kategorija yra platesnė už informacinių technologijų. Pastarosios tegali būti pagalbinė priemonė kokybiškai kurti ir taikyti socialines technologijas.

## IŠVADOS

1. Siekiant Europos Sąjungos socialinio ekonominio modelio – gerovės valstybės, kurioje mažas nedarbas, didelė darbo kaina, tvirtos socialinės garantijos,

minimalus skurstančių šeimų skaičius ir aukštas socialinės sanglaudos lygis – vienas iš veiksmų galėtų būti studija, kurios tikslas – pateikti bendrus teisės aktų įgyvendinimo formų ir socialinių technologijų veikimo modelius. Taip veiksmingiau bus galima užtikrinti viešojo administravimo teisėtumą.

2. Kontrolė socialinių technologijų erdvėje ir įtakoje. Turi išlikti vykdomosios valdžios subjektų kontrolės, atsvaros bei partnerystės funkcija, skirta žmonių teisėtiems interesams įgyvendinti.

3. Socialinės technologijos iš socialinės aplinkos teisėtumo problemų tampa socialinių problemų sprendimo instrumentarijumi (teisė ir teisės principai – kontrolė – technologija), tarnaujančiu žmonėms.

4. Politika ir yra valdžios institucijų veiklos priemonių visuma, kuriai, vykstant socialiniams pokyčiams, ilgainiui reikia suteikti socialinių technologijų formą. Socialinių technologijų kategorija platesnė už informacinių technologijų kategoriją, nes ši tėra priemonė kokybiškai kurti socialines technologijas ir jas taikyti.

5. Apibendrinant galima teigti, jog atviroje, teisingoje, darnioje pilietinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje santykio tarp technologijų ir teisinių formų paieškos siekiama neišvengiamai transformuojasi į naują kokybę – realybę.

## LITERATŪRA

1. **Buzan B.** Žmonės, valstybės ir baimė. – Vilnius: Eugrimas, 1997.
2. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo enciklopedijų leidykla, 2000.
3. **Lietuvos Respublikos** Valstybės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1995. Nr. 51-124.
4. **Lietuvos Respublikos** administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 13-308. Nr. 36-1067. Nr. 60-1955; 2000. Nr. 85-2566.
5. **Administracinių** teismų praktika. Teisinės informacijos centras, 2006. Nr. 8.
6. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo 2005 m. rugšėjo 20 d. sprendimas „Dėl Klaipėdos apygardos teismo 2005 m. rugpjūčio 4 d. prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 89 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005. Nr. 113-4132.
7. **Pranevičienė B.** Kvaziteismai administracijos kontrolės sistemoje. – Vilnius, 2003.
8. **Genzelis B.** Socialinės ir politinės minties raida Lietuvoje. Būti ar nebūti Lietuvai. – Vilnius: Margi raštai, 2005.
9. **Matakas J., Domarkas V., Jasiulevičienė R.** Šiuolaikinė valstybė. – Kaunas: Technologija, 1999.
10. **Aristotelis.** Politika. – Vilnius: ALK, 1997.
11. **Novagrockienė J.** Politikos mokslo pagrindai. – Vilnius: VU leidykla, 2001.
12. **Law and politics** a cross-culture encyclopedia. – Daniel P. Strouthes, ABC-CLIO, 1995.
13. **Vaitkevičiūtė V.** Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2000.
14. **Tarptautinės** konferencijos „Socialinių technologijų kūrimas administracinėje teisėje, suvienijant teisės ir kitų socialinių mokslų galimybes“ medžiaga // Jurisprudencija“. MRU, 2007. T. 6(96).
15. **Административное** право в схемах / Ред. Д. Никитина. – Москва: Закон и право, 2000.
16. **Administracinių** teismų praktika. Teisinės informacijos centras, 2005. Nr. 7.
17. **Valstybės** ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 // Valstybės žinios. 2002. Nr. 113-5029.

## THE PECULIARITIES OF THE CATEGORIES CONTROL, AUTHORITY, SOCIAL TECHNOLOGIES IN THE ATMOSPHERE OF LEGALITY SAFEGUARD

Lecturer Ieva Deviatnikovaitė \*  
Lecturer Remigijus Kalašnykas \*\*  
Mykolas Romeris University

### Summary

There are a lot of social alterations, which stimulate the changes of administrative law and the process of objectivism in the society. The authors of this article tried to pay attention to the meaning of this process to the safeguard of legal human interests. And this safeguard is one of the main missions of the governmental institutions.

The lecturers analyze the essence of the categories such as control, authority, social technologies – their connection and meaning to the governmental institutions which implement their politics as the completeness of instrumentalities of their actions. The hypothesis of this article is that the service of governmental institutions is the main mission of these institutions, their politics, which eventually in the ambience of social alterations absorb the form of social technologies.

The authors came to the conclusions that the control in the sphere and dominance of social alterations must remain as the partnership and balance function of the executive power. These functions must be dedicated to the safeguard of human rights and legal interests. Equally it could be mentioned that the authors recommend to define social technologies as the products of science, theoretical, empirical researches, conceptions, philosophy, patterns of social processes, legal acts, social programmes, the plans of the social treatment, which have the value of the commodity and also could be used as the instruments of social government and control. Moreover, these elements can influence the social reality.

There could be mentioned the cycle, the elements of which are coming from various directions of science – law, sociology, cybernetics, economics – law and legal principles – control – technology – as the new pattern of the essence of objectivism.

**Keywords:** control, authority, social technologies.

\* The lecturer of Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Administrative Law and Process.

\*\* The lecturer of Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Administrative Law and Process.